

ПОНЯТТЯ ТА СУТЬ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

І.Г. Козиньць,

ст. викладач кафедри історії та теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці

Необхідність стабілізації фінансової системи, забезпечення стійкого надходження бюджетних доходів, додержання податкової дисципліни як умови якісного виконання фізичними і юридичними особами зобов'язань перед державою зумовили створення особливого напрямку державного фінансового контролю – податкового контролю. Якщо говорити про наявність поняття „податкова відповідальність”, враховуючи специфіку фінансових правовідносин, особливо можливість застосування державного примусу за порушення приписів, викладених у правових нормах, то, звичайно, державний примус є характерним і для податкових правовідносин, якщо один із суб'єктів таких відносин – юридична або фізична особа – платник податків порушує встановлені чинним законодавством норми.

З цього слідує, що фінансова відповідальність – покарання уповноваженим органом платника податків за вчинення податкового правопорушення в порядку, встановленому фінансово-правовими нормами, з метою реалізації суспільних інтересів по забезпеченню грошових надходжень в бюджет [1, с. 319].

Несплата або неповна сплата суб'єктами підприємницької діяльності, громадянами, юридичними, фізичними особами, резидентами та нерезидентами податків, зборів, інших обов'язкових платежів залежно від того, чи умисно, з необережності, чи навіть за відсутності вини воно допущено, тягне за собою застосування штрафних (фінансових) санкцій у визначених законодавством розмірах: сплату пені, яка нараховується на суму несплаченого обов'язкового платежу.

Способи ухилення від сплати обов'язкових платежів можуть бути різноманітними і залежати від виду як несплачуваного податку, збору, іншого обов'язкового платежу, так і від самого платника. Способи ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів можна об'єднати в шість основних груп:

1) неподання документів, пов'язаних з обчисленням та сплатою обов'язкових платежів до бюджетів чи державних цільових фондів (податкових декларацій, розрахунків, бухгалтерських звітів і балансів тощо);

2) заниження сум податків, зборів, інших обов'язкових платежів;

3) приховування об'єктів оподаткування;

4) заниження об'єктів оподаткування;

5) неутримання чи неперерахування до бюджету сум податку на доходи фізичних осіб, громадян, котрим вони виплачувались;

6) приховування втрати підстав для пільги з оподаткування або неповідомлення про неї.

Неподання декларації про доходи чи прибутки містить у собі навмисне ухилення від сплати податків, тобто підприємство пращое, отримує прибутки, однак декларацію не подає і податки не сплачує. Можуть бути також випадки, коли ухилення від сплати обов'язкових платежів сталося тоді, коли в особи не було умислу

на несплату їх. Так, відповідно до статті 20 Закону України „Про оподаткування прибутку підприємств” платники податку, котрі не подали або невчасно подали до податкового органу декларацію про прибуток, розрахунок податку на прибуток, платіжне доручення на перерахування податку до бюджету, сплачують штраф у розмірі 10 % суми нарахованого податку на кожний випадок порушення [2]. Для всіх видів податків, зборів, інших обов’язкових платежів відповідними нормативними актами визначено терміни сплати їх. З моменту закінчення визначених термінів настають наслідки у вигляді ненадходження коштів до бюджетів та державних цільових фондів.

Приховання або заниження об’єктів оподаткування характеризується більш широко. Так, приховання об’єктів оподаткування полягає в тому, що декларація про доходи подається, але в ній не вказано всієї суми одержаного прибутку, тобто окремо отримані прибутки приховуються. Складається ситуація, коли фактично прибуток є, але він не декларується і ніякий податок з нього не нараховується і не сплачується. Значення немає, як саме було приховано прибуток – продано товар за готівку, а оформлено угоду як дарування, навмисно не відображено прибуток у надії на те, що це залишиться непомітним тощо.

Зниження об’єктів оподаткування – це декларування суми прибутку меншої, ніж та, яку було отримано насправді.

Ухилення від сплати податків, зборів, інших обов’язкових платежів тягне за собою застосування до неплатників штрафу (фінансових санкцій) та за наявності умисної вини і залежно від суми несплаченого платежу адміністративну чи кримінальну відповідальність [3].

Таким чином, фінансова відповідальність за порушення податкового законодавства являє собою систему заходів, що застосовуються уповноваженими органами по відношенню до осіб при порушенні ними обов’язків по сплаті податку і притягненню до відповідальності при вчиненні податкового правопорушення. Така фінансова відповідальність характеризується рядом ознак:

- 1) регулюється нормами фінансового права, а також адміністративно-процесуального (інколи і нормами кримінального права);
- 2) застосовується по відношенню до юридичних і фізичних осіб;
- 3) використовується для забезпечення надходжень податкових платежів;
- 4) передбачає застосування фінансових санкцій, заходів адміністративного і кримінального покарання;
- 5) передбачає позасудове застосування заходів податкового примусу;
- 6) відповідальність поєднує стягнення податкових платежів (тобто, в тих розмірах, що зумовлені певними податковими обов’язками платників) і стягнення податків (з урахуванням санкцій за прострочення, відхилення тощо, тобто відхилення від виконання податкових обов’язків).

Реалізація фінансової відповідальності у сфері податкового законодавства здійснюється попереджувальними, припиняючими і відновлюючими заходами. Попередження здійснюється державними органами, контролюючими правильність обчислення і внесення податків. Припинення пов’язане уже з впливом на платників податків, що здійснюється юридично владними повноваженнями уповноважених органів (припинення операцій, ліквідація підприємства, вилучення документів). Відновлювані заходи пов’язані з відшкодуванням збитків, причинених податковим правопорушенням. При цьому особливості застосування штрафів, пені включають і ті суми, які були одержані бюджетом при своєчасному надходженні та використанні податків і платежів [4].

Стосовно суб'єкта фінансової відповідальності у сфері податкового законодавства, то ним виступає особа, яка відповідно до закону зобов'язана сплачувати податки у відповідному розмірі в установлений час. Здебільшого суб'єктом такої фінансової відповідальності виступає платник податку, але тільки в тому випадку, коли на ньому лежить обов'язок обчислювати і сплачувати його. Коли ж ці обов'язки лежать на підприємстві, що виплачує дохід (при перерахуванні прибуткового податку з громадян), суб'єктом відповідальності (за неправильне обчислення, утримання податку, несвоєчасне перерахування його в бюджет) є саме підприємство. Тому вчасно не утримані або не перераховані в бюджет суми податків, що підлягають утриманню з джерела виплати при податковому обкладанні громадян, стягуються податковими органами з підприємства, що виплачують дохід фізичним особам, в беззаперечному порядку з накладенням штрафу.

Коли платником податку є юридична особа чи її відокремлений підрозділ, то до фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства можуть бути притягнуті їх посадові особи.

Відповідно до чинного законодавства платник податку може бути притягнутий до відповідальності у разі:

1) ухилення від сплати податку, іншого обов'язкового платежу. Ця група податкових правопорушень трапляється найчастіше і є найнебезпечнішою. Суть їх полягає у невиконанні чи неналежному виконанні платником податку обов'язків перед бюджетом. Проте, суспільна небезпека цього правопорушення не зводиться лише до неотримання бюджетом коштів і зростання дефіциту бюджету. Ухилення від оподаткування підриває основи ринкової конкуренції, ставить правопорушника у вигідніше становище порівняно з добросовісним платником податків. Крім того, недоплата податку однією особою покривається за рахунок інших платежів: державі доводиться збільшувати ставки чи встановлювати нові види податків;

2) заниження об'єкта оподаткування;

3) несвоєчасної сплати податку, іншого обов'язкового платежу;

4) неподання (несвоєчасного подання) податкових декларацій, розрахунків, інших документів, необхідних для обчислення податків, обов'язкових платежів до податкових органів;

5) неподання (несвоєчасного подання) до банку платіжних доручень на сплату податків, інших обов'язкових платежів;

6) недопущення перевіряючих для обстеження приміщень, що використовуються для отримання доходів тощо [5].

Податки, інші обов'язкові платежі, не оплачені у встановлені строки, а також пеня та штрафи, застосовані до платника, визнаються податковою заборгованістю. За наявності податкової заборгованості платник не притягуватиметься до юридичної відповідальності у разі:

1) надання йому відстрочення (розстрочення) на умовах податкового кредиту;

2) списання податкової заборгованості, яке провадиться у випадках, передбачених законами України;

3) реструктуризації податкової заборгованості, що здійснюється відповідно до законодавства України.

Хоча останні роки відповідно до норм, закладених у законах України „Про Державний бюджет на 2006 рік” та „Про Державний бюджет на 2007 рік”, податкові органи не проводять реструктуризацію або списання заборгованості (недоїмки)

суб'єктів господарювання за податками, зборами до бюджету, що виникла з початку поточного року, а також надають відстрочення щодо термінів їх сплати [1, с.333].

Отже, призначення фінансової відповідальності у сфері податкового законодавства виражається у застосуванні фінансових санкцій і полягає, головним чином, у тому, щоб виконувати у правовій системі правоохоронну роль, тобто забезпечувати її нормальне функціонування, реальне здійснення всіх її регулятивних ознак і, перш за все, досягнення „ефекту гарантованого результату”. Фінансова відповідальність у сфері податкового законодавства тут націлена на те, щоб усувати аномалії, які виникають у правовій системі, приводити її у разі неправомірної ситуації в нормальний стан, впливати на осіб – порушників правопорядку (платників податків). Фінансова відповідальність існує в даному разі у межах правоохоронних відносин і виражає реакцію держави на неправомірну поведінку учасників суспільних відносин на перешкоди, що виникають у процесі функціонування правової системи.

Література

1. Воронова Л.К. Фінансове право України: Підручник. – Київ: Прецедент: Моя книга, 2006. – 440 с.
2. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.1994 року №384/94-ВР.
3. Гега П.Т. Основи податкового права: Навч. посіб. 4-те вид., перероб і доповн. – Київ: Знання, 2003. – С.210.
4. Павлюк В.С. Податкова система: Конспект лекцій. – Чернігів, 2003. – С.122.
5. Глухо В.В., Дольдз І.В. Налоги: теория и практика: Учебное пособие. – СПб.: Спецальная литература, 1996. – С.76.